

OD ISTOG PISCA

MAŠTARIJE

Horhe Luis Borhes

BRODIJEV IZVEŠTAJ

Preveo sa španskog
Aleksandar Grujičić

■ Laguna ■

Naslov originala

Jorge Luis Borges

EL INFORME DE BRODIE

Copyright © 1995, María Kodama

All rights reserved

Translation copyright © 2018 za srpsko izdanje,
LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

BRODIJEV
IZVEŠTAJ

Sadržaj

<i>Predgovor</i>	9
Nezvana i neznana	17
Nedostojnik	27
Rosendova priča	41
Susret.	55
Huan Muranja	69
Starica	79
Suparništvo	93
Drugo suparništvo	105
Gvajakil	115
Jevanđelje po Marku	131
Brodijev izveštaj.	143
<i>Pogovor</i> (Milan Vlajčić)	157

Predgovor

Po svojoj zapetljanosti i mučnoj atmosferi, poslednje Kiplingove priče mogu se porediti sa Kafkinim ili Džejmsovim pričama, od kojih su svakako bolje; u Lahoru, godine 1885, na početku karijere dakle, Kipling je, međutim, započeo sastavljanje niza kratkih priča napisanih jednostavnim stilom. Objavio ih je 1890. godine, a nekolike od tih priča – „In the House of Suddhoo“, „Beyond the Pale“, „The Gate of the Hundred Sorrows“ – prava su remek-dela sažetosti. Katkad bi mi se učinilo da bi ono što je nekoć zamislio i uspešno u delo sproveo genijalni mladić mogao neskromno da pokuša i pisac već zašao u godine koji dobro poznaje svoj zanat. Rezultat takvog razmišljanja sadržan je na stranicama koje slede; na mojim je čitaocima da o njemu sude.

Trudio sam se – ne znam koliko sam u tome uspeo – da napišem jasne priče. Ne bih smeo da tvrdim da su jednostavne; nema na ovom svetu ni jednostavne stranice, ni jednostavne reči, jer se u njima ogleda čitav univerzum a njegova najupadljivija odlika upravo je složenost. Podvukao bih i da nisam, niti sam ikad bio ono što su nekad zvali basnopiscem, niti sam se ikad izražavao u parabolama pa da mi danas pripisuju etiketu angažovanog pisca. Ne težim da budem Ezop. Moje priče, poput onih iz *Hiljadu i jedne noći*, pre bi da zabave ili uzbude no da ubede. Ova namera ne znači – posluživući se solomonskom slikom – da sam se zatvorio u nekakvu kulu od slonovače. Kad je politika u pitanju, moja su ubeđenja dobro poznata; pristupio sam Konzervativnoj partiji (što je po sebi oblik skepticizma) i niko me dosad nije nazvao ni komunistom, ni nacionalistom, ni antisemitom, niti pristalicom hajdučije ili diktatora Rosasa. Verujem da ćemo jednog dana zaslužiti da nam nikakva vlada ne kroji kapu. Svoje stavove nisam nikada krio, čak ni za olovnih godina, ali sam dobro pazio da ih ne pripustim u svoje književne radove, osim jednom prilikom, kad me je ponelo oduševljenje Šestodnevnom ratom. Spisateljski rad je zagonetna rabota; naša razmišljanja su kratkoveka i meni je bliža Platonova teorija o nadahnuću od

Poa, koji je tvrdio, iskreno ili ne, kako je stihovanje intelektualni čin. I ne prestaje da me čudi da su klasičari mogli da zastupaju romantičarske teze ili da je romantičarski pesnik mogao da se prikloni kakvoj klasičnoj teoriji.

Izuzev teksta po kojem je zbirka naslovljena (i koji je očigledno nadahnut poslednjim putovanjem Lemjuela Gulivera), moje su priče „realistične“, da upotrebim ovaj trenutno izvikani termin. Povinuju se, verujem, svim pravilima realističkog žanra (koji je konvencionalan koliko i svi drugi i koga ćemo se vrlo brzo prezasiti, ako već nismo). Obiluju nevažnim detaljima koje su pisci prinuđeni da izmišljaju – izvrsne primere takvih detalja nalazimo u anglosaksonskoj baladi iz 10. veka o bici kod Maldona i u nešto docnijim islandskim sagama. Dve su priče – neću reći koje – ispričane u istom fantastičnom ključu. Radoznali čitalac prepoznaće izvesnu tajanstvenu srodnost između priča. Silne su godine prošle a mene i dalje pohodi isti, svedeni broj tema; nema zbora, jednoličan sam pisac.

Potku priče pod naslovom „Jevanđelje po Marku“, koju smatram ponajboljom u ovoj zbirci, dugujem Ugu Rodriguesu Moroniju i jednom njegovom snu; bojim se da sam naudio pomenutom snu unoseći izmene koje je moja mašta (ili moj razum) smatrala

neophodnim. Konačno, književnost i nije ništa drugo do kontrolisano snevanje.

Odustao sam od šokova koje sobom nosi barokni stil, kao i od onih koje bi da proizvedu nepredviđeni ili neočekivani raspleti. Rečju, gledao sam da pripremim svoje čitaoce na iščekivanje, a ne na iščuđavanje. Godinama sam verovao da treba da pišem putem variranja ili uvođenja novina; danas, kad sam prevalio sedamdesetu, verujem da sam pronašao sopstveni glas. Promeniti ovde-onde koju reč neće bitno ni pokvariti ni poboljšati ovo što diktiram, osim kad valja olakšati kakvu nezgrapnu rečenicu ili obuzdati preterivanje. Jezik, kojigod, jeste tradicija, i svaka reč – simbol koji delimo među sobom; ono što bi inovator da promeni ograničenog je dometa; dobar primer za to su čarobni, ali neretko nečitljivi Malarmeovi ili Džojsovi radovi. Ovi zdravorazumski argumenti posledica su, možebiti, iscrpljenosti. Poodmakle godine su me naučile da sebe prihvatim kao Borhesa.

Ne marim puno ni za *Rečnik španskog jezika* Kraljevske akademije („dont chaque édition fait regretter la précédente“, kako je to smrknuto primećio Pol Grusak), niti za glomazne rečnike argentinskih lokalizama. Svi oni – s ove i s one strane Atlantika – naglasak stavljaju na različitosti i na razbijanje

jedinstva španskog jezika. Jednom su, sećam se, spočitnuli romanopiscu Robertu Arltu da slabo poznaje *lunfardo*, žargon podzemlja u Buenos Ajresu, a on je na to odgovorio: „Odrastao sam u Vilja Luri, među siromasima, nasilnicima i bitangama; ruku na srce, nisam ni imao vremena da proučavam njihov govor.“ *Lunfardo* je zapravo tek književna obmana, jezik koji su izmislili pisci komedija i kompozitori tanga za pozornicu i bioskopsko platno; bitange i lopovi i svi oni koji žive u sumnjivim, nasilnim predgrađima i za koje se veruje da su njegovi rodonačelnici, zapravo ne znaju o njemu ništa, osim možda ono što su naučili slušajući ploče, uz fonograf.

Svoje sam priče smestio na izvesno vremensko i prostorno odstojanje. Mašta se tako lakše razmahne. Ko se još danas, ove 1970. godine, seća kako su izgledali kvartovi Palermo ili Lomas krajem devetnaestog stoleća? Čini se neverovatno, ali ima sitničavih duhova koji bi da cepidlače bez kraja i konca. Primećuju, na primer, da Martin Fjero ne bi rekao *tobolac pun kostiju već prtenjača puna kostiju*, i žestoko se protive (možda nepravedno, možda ne) ričkastozlatnoj boji dlake izvesnog čuvenog konja iz naše književnosti.

Bog neka te, čitaoče, poštedi predugih predgovora! Ovde navodim Keveda, a on (da izbegne

anahronizam koji bi kad-tad bio otkriven) nikad nije čitao predgovore Bernarda Šoa.

H. L. B.

Buenos Ajres, 19. aprila 1970.

NEZVANA I NEZNANA

...veća mi je bila ljubav tvoja od ljubavi ženske.

Druga knjiga Samuilova, I, 26

Kažu (iako se čini prilično neverovatno) da je priču koja sledi ispričao Edvardo, mlađi od braće Nelson, hiljadu osamsto devedeset i neke, tokom posmrtnog bdenja starijem mu bratu Kristijanu, koji se prestavio u okrugu Moron. Stoji da ju je tokom te iscrpljujuće noći, dok je mate išao od ruke do ruke, *neko* nekom ispričao i da ju je ovaj ponovio Santijagu Dabovi, od koga sam je ja prvi put čuo. Nekoliko godina kasnije, istu su mi priču poverili u Turderi, gde se prvobitno i odigrala. Ova druga, ponešto iscrpnija verzija u osnovi je potvrdila Santijagovu priču, uz neznatne razlike i varijante neizbežne u takvim slučajevima. Ovde je zapisujem zato što nam, ubeđen sam (ali može biti da grešim), nudi kratak i tragičan pogled na one

pojedince koji su se kroz život probijali kroz borbe noževima u opasnim predgrađima Buenos Ajresa. Potruđiću se da priču izložim što vernije, mada sebe već vidim kako tu i tamo popuštam pred književnim izazovom da pojačam ili pridodam izvesne detalje.

U Turderi su ih zvali Nilsenovi momci. Tamošnji paroh mi reče da se njegov prethodnik iznenadio kad je u njihovoj kući zatekao jednu pohabanu Bibliju na gotici, u crnom povezu; na poslednjim stranicama, primetio je, neko je dopisao izvesne datume i imena. Beše to jedina knjiga u njihovom posedu – pečalbarska sudbina braće Nilsen sada je izgubljena, kao što će sve biti izgubljeno. Njihova oronula kućerina, koja više ne postoji, beše sagrađena od neomalterisane opeke; s ulaznih vrata moglo se videti unutrašnje dvorište popločano crvenim pločicama i u dnu jedno drugo, sa nabijenom zemljom. Retko bi im ko prešao prag; dva brata Nilsen držala su do svog povučenog života. Spavali su na poljskim krevetima, u gotovo praznim sobama; konji, posrebrena sedla, kratki noževi, odela za izlazak subotom uveče i svađalačko opijanje bili su im jedini luksuz. Znam da su bili stasiti i riđi: krv Danske ili Irske, za koje verovatno nikad nisu ni čuli, tekla je u venama ovih dođoša. U kraju su zazirali od Crvenokosih, kako su ih takođe zvali; nije nemoguće da su braća na

duši nosila pokoje umorstvo. Jednom su se rame uz rame dohvatili s policijom. Pričaju i da se mlađi brat namerio na Huana Iberu i da tom prilikom nije izvukao deblji kraj, što je, smatraju poznavaoi, po sebi svojevrsni podvig. Bili su goniči, taljigaši, konjokradice i, povremeno, varalice na kartama. Bio ih je glas da su škrtice i široke ruke kad ih ponese piće ili dobra karta. Ne zna se ko su im bili roditelji, niti otkuda su došli. Posedovali su jednu zapregu i par volova.

Fizički su se razlikovali od bitangi zbog kojih je Kosta Brava izbila na loš glas. Ovo, kao i brojni detalji čija je verodostojnost upitna, može da pomogne da razumemo u kojoj su meri bili upućeni jedan na drugog. Posvađaš li se s jednim, računaj na dva neprijatelja.

Nilsenovi momci bili su ženskaroshi, ali su se njihovi ljubavni izleti dotad odigravali u senci doksata i ulaznih kapija, ako ne po lupanarima. Ogovaranja su krenula kad je Kristijan u kuću doveo Hulijanu Burgos. Istini za volju, sa devojkom je dobio i sluškinju, ali je tačno i da ju je obasipao groznom bižuterijom i vodio je na večerinke, one skromne zabave na kojima izvesni sugestivni pokreti i pripijanja tokom plesanja tanga nisu dolazili u obzir. Hulijana je bila tamnoputa i bademastih očiju; osmehivala se čim

bi je neko pogledao. U tom skromnom delu grada, u kojem od rada i zapuštenosti žene ostare pre vremena, Hulijanu su smatrali lepuškastom.

U početku je Edvarado živeo s njima. Onda je jednom otišao poslom u Aresife da bi se i sâm vratio kući sa devojkom. Samo nekoliko dana kasnije, izbacio ju je na ulicu. Otad je bez razlike bio natmuren i razdražljiv; opijao se u obližnjoj kafani za svoj račun i nikome ne bi otpozdravljao. Bio je zaljubljen u Kristijanovu ženu. Susedi, koji su to verovatno znali i pre njega, zburado su se i u potaji radovali suparništvu koje se polako kuvalo između dva brata.

Jedne noći, kad se u sitne sate vratio s pijanke, Edvarado ugleda Kristijanovog vranca privezanog ispred kuće. Stariji brat ga je čekao za stolom u dvorištu, nalickan. Žena je išla gore-dole po kući sa mateom u ruci.

– Oдох ja na terevenku kod Farijasa – reče Kristijan. – Hulijana ostaje, čini s njom šta ti je volja.

Izgovorio je ovo bespogovorno, ali blagonaklono. Edvarado, zatečen, samo je buljio u njega. Kristijan ustade, pozdravi se sa Edvardom – ali ne i sa Hulijanom, koja za njega beše tek običan predmet – uzjaha konja i odjaha u sitnom kasu.

Od te noći, dva brata delila su istu ženu. Niko nikad neće saznati detalje vezane za ovaj nedolični

trojac, na koji su susedi gledali sa zgražavanjem. Nekoliko sedmica činilo se da je sve u najboljem redu, no njihovom aranžmanu nije bilo suđeno da potraje. Braća pred Hulijanom nikako ne bi izgovarala njeno ime, niti bi je oslovljavala, ali su zato tražila, i uspešno pronalazila, razloge za međusobnu nesuglasicu. Svađali bi se oko prodajne cene sušenih koža, ali je istinski razlog za svađu bio dublji. Kristijan bi obično stao da viče, Edvarado bi odgovarao ćutanjem. Bili su ljubomorni jedan na drugoga a da toga nisu ni bili svesni. U njihovom ozloglašenom predgrađu u kom muškarac ne bi ni za živu glavu priznao – niti bi o njemu to iko smeo da tvrdi – da ga za ženu vezuje išta drugo do požuda ili posedovanje, dva brata su se zaljubila, ni manje ni više. Zbog toga su se, na izvestan način, osećali poniženim.

Jedne večeri, na trgu u Lomasu, Edvarado nalete na Huana Iberu, koji mu čestita na lepojci koju je sebi pronašao. Tad je, čini mi se, Edvarado žestoko izvredao Iberu. Niko, u njegovom prisustvu, nije smeo da zbija šale na Kristijanov račun.

Žena se o obojici brinula marvinski pokorno, ali nije mogla da prikrije izvesnu naklonost prema mlađem bratu, koji nije odbio ponuđeni aranžman, ali ga nije ni predložio.

Jednog dana, braća naložiše Hulijani da iznese dve stolice u prednje dvorište i da se tuda više ne

muva, jer imaju o nečem da razgovaraju. Ubeđena da će njihov razgovor potrajati, ona otide da malo otpočine, no braća je probudiše ubrzo potom. Nateraše je da sve što ima, čak i staklenu brojanicu i malo raspeće koje joj je majka ostavila, potrpa u nekakvu torbu. Bez ikakvog objašnjenja, posadiše je na zaprežna kola i krenuše s njom na dug put ispunjen mučnim ćutanjem. Prethodno je kiša razblatila drumove, pa su u Moron stigli tek oko tri izjutra. Tamo prodaše Hulijanu podvođačici u jednoj javnoj kući. Dogovor je pao pre njihovog dolaska; dobiveni novac Kristijan kasnije podeli s bratom.

Po povratku u Turderu, Nilsenovi momci, dotad pogubljeni u lavirintu (koji u isti mah beše i navada) te čudovišne ljubavi, pokušашe da se vrate nekadašnjem stilu života tipičnom za muškarčine. Baciše se na kartanje, borbe petlova i subotnje terevenke. Ponekad bi im se učinilo da je priča sa Hulijanom iza njih, međutim, obojica ubrzo počеше da odsustvuju na neobjašnjiv, ili tačnije, lako objašnjiv način. Nešto pre kraja te godine, Edvardo najavi da ima nekakva posla u glavnom gradu. Kristijan krenu u Moron; tamo prepoznade Edvardovog alata, privezanog ispred kuće za koju već znamo. Zatekao je unutra brata kako čeka na red. Kristijan mu tada, čini se, reče:

– Kako smo krenuli, konje ćemo brzo upropastiti. Možda je bolje da nam stalno bude pri ruci.

Porazgovarao je sa svodnicom, izvukao nekoliko novčića iz tobolca u opasaču i potom obojica krenuše natrag sa ženom. Hulijana je jahala iza Kristijana; Edvardo je požurivao svog alata da ne mora da ih gleda.

Vratiše se predašnjem aranžmanu. Gnusno rešenje pokazalo se neuspešnim; brat nije odoleo iskušenju da prevari brata. Kain se šunjao između njih, ali uzajamna naklonost braće Nilsen beše toliko snažna – ko zna kroz kolika su i kakva sve iskušenja prošli zajedno – da su radije iskaljivali svoj bes na drugima. Na nekom neznancu, na psima, na Hulijani, koja je između njih posejala seme razdora.

Mart mesec se bližio kraju, vrućina nije jenjavala. Jedne nedelje (nedeljom, poslovi se obično završavaju ranije), Edvardo, koji se vraćao iz bircuza, vide Kristijana kako upreže volove.

– Pođi sa mnom – reče Kristijan. – Treba Pardu da odnesemo neke kože. Već sam ih natovario; tokom večeri će osvežiti.

Pardova radnja nalazila se, čini mi se, nešto južnije od kuće Nilsenovih; krenuše stočnim drumom, potom jednom prečicom. Kako se noć spuštala, krajolik se širio u beskraj.

Kad su prolazili kraj jedne poljane s pokošenom travom, Kristijan zvrkom odbaci tek zapaljenu cigaretu i zaustavi zapregu:

– E sad, braco, na posao! Lešinari će počistiti za nama. Danas sam joj doakao. Ostavićemo je evo ovde, zajedno s njenim krpicama. Više nam neće zagorčavati život.

Zagrliše se, gotovo u suzama. Sada ih je vezivala još jedna veza: žena koju su mučki žrtvovali, ali i potreba da je zaborave.